

Lätt om odling

Nr 21 • Gröngödsling

Växter kan man använda både för att försköna sin trädgård och för att förbättra odlingsförhållandena. Gröngödslingsväxter är särskilt lämpade för ändamålet. Många olika arter kan odlas som gröngödsling, dvs för att inarbetas i jorden i syfte att förbättra den i flera olika avseenden. Blodklöver, fodervicker, honungsört – de är alla mycket vackra och berikar våra trädgårdar ovan såväl som under markytan.

Med gröngödslingsgröda menar man en växt som odlas och nedbrukas för att gödsla och förbättra jorden. I en ekologisk odling är gröngödslingsgrödan särskilt viktig, eftersom mineralgödsel eller handelsgödsel som vi ofta säger, utesluts i odlingen. Gröngödslingen blir ett betydelsefullt tillskott i växtföljden.

God mullhalt viktig

När gröngödslingsväxten arbetas in i jorden kommer organiskt material att tillföras. Med tiden bildas det en god mullhalt. Mull binder växtnäringssämen och vatten, och gör jorden luftig och lucker.

Vicker och klöver är baljväxter och kan binda luftens kväve i sin växtmassa. (Bild ur Natur och Kulturs Stora Trädgårdsbok.)

En jord som redan har ett bra innehåll av mull behöver också underhållas, eftersom odling och skörd tar bort näring från jorden. En regelbunden gröngödsling i växtföljden inverkar mycket positivt på markens bördighet.

Förbättrad struktur

Gröngödslingsväxterna har flera egenskaper som inverkar gynnsamt på jordens struktur. Vissa arter har rikt förgrenade eller djupa rotsy-

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

stem som bryter genom täta skikt i jorden. Både vatten- och luftcirkulationen i marken underlättas liksom framkomligheten för efterföljande växters rötter.

Berikar jorden med kväve

Med en baljväxt som gröngödslingsgröda kan vi utnyttja växtens förmåga att använda luftens kväve. Exempel på baljväxter är lupin, ärter, bönor, vial, lusern, vicker och olika klöverarter. De kan fixera luftens kväve och binda det i sin växtmassa tack vare ett samspel mellan en speciell sorts bakterie och baljväxternas rötter. När sedan dessa växter finfördelas i jorden och bryts ned får marken ett tillskott av kväve som hämtas från luften.

Med ett djupt och vittförgrenat rotsystem kan en gröngödslingsväxt också hämta näringsämnen ur markskikt som för andra växter kan vara svåra att nå. Efter nedbrukning blir dessa ämnen tillgängliga för efterföljande gröda.

Låt inte jorden ligga bar

En markyta som ligger bar riskerar att förlora växtnäring genom urläkning. Mikroorganismernas omsättning i marken pågår vare sig ytan har ett växttäckle eller inte. Deras aktivitet fortgår ned till en jordtemperatur av ca +3° C. Om det inte finns levande växrötter som kan ta upp näringen som mikroorganismerna frigör är risken stor att den sköljs ur med regnvattnet.

Att odla en gröngödslingsgröda som fångar upp den tillgängliga näringen är ett utmärkt sätt att förhindra urläkning. Och så mycket vackrare med ett blått honungsörtshav än en yta med bar jord!

Friska växter bättre rustade

Alla åtgärder som syftar till att förbättra odlingsmiljön för växterna medverkar också indirekt till friskare växter. Ju bättre växten mår desto bättre klarar den av ett angrepp av skadegörare. Gröngödslingsväxterna tillför organiskt material till marken och stimulerar på så vis mikrolivet. Ett rikt mikroliv ökar konkurrensen mellan olika mikroorganismer, vilket visat sig positivt för att minska angrepp av bland annat potatisskorv och nematoder.

Ogräs kan hållas nere med en väletablerad, snabbväxande gröngödslingsgröda. Det betyder minskad konkurrens om vatten och näring för kulturväxterna som kommer året efter. En rik och varierad trädgård lockar många djur och insekter, inte minst pollinerande. Mångfalden bidrar till en balans mellan skadegörare och nyttodjur. I det sammanhanget spelar gröngödslingsväxterna en viktig roll.

Gröngödsla på olika sätt

Man kan använda gröngödsling på flera sätt. Den kan vara huvudgröda som sås på våren och får stå hela säsongen fram till hösten. Om gröngödslingsgrödan sås efter en kultur som skördats tidigt (t ex sallat) kallas den **fånggröda** eftersom den fångar upp rester av näring som finns kvar i jorden efter skörden.

Man kan också så in en gröngödslingsväxt i en kultur (t ex bondböna mellan potatisplantor) eller i gångarna mellan kulturväxterna (t ex subklöver mellan rader av vitkålsplantor). Gröngödslingsväxten kallas i de här fallen för **bottengröda**. Det kan vara fördelaktigt ur den synvinkeln att bottengrödan förvir-

rar och gör det svårt för skadegörarna att hitta rätt växt. Det har visat sig att matlusern insådd mellan raderna av morötter minskar angrepp av morotsfluga.

För att inte bottengrödan skall ta överhand bör den vara lågväxande

och inte sås in förrän kulturväxterna har kommit en bit i sin utveckling. Även subklöver och hummelusern är lämpliga arter att försöka med. Ytterligare sätt att använda grüngödsling är att lägga ut den avslagen som marktäckning runt växter eller i mindre mängder som ett kväverikt tillskott i komposten.

Grüngödsling som huvudkultur

Det enklaste är kanske att så en grüngödslingväxt som huvudkultur, d v s växten får stå hela säsongen. Det kan vara lämpligt på en yta som skall bli grönsaksland nästa år, eller på en markbit som man ännu inte bestämt sig för vad den skall användas till men inte vill låta ligga bar.

Blanda flera arter

Så helst en blandning av olika grüngödslingväxter. Blandningar har den fördelen att de är odlingssäkrare än ett bestånd av enbart **en** art. Blanda gärna kvävefixerande arter med sådana som inte är kvävefixerande. En eller flera gräsarter bör också ingå. **Glöm inte att våra vanliga sädeslag är gräs och kan vara lämpliga i en blandning.**

De flesta grüngödslingväxter kan sås när jorden reder sig. Lite högre jordtemperatur kräver sötväppling och gul lupin.

Vissa blandningar kan man slå av en eller flera gånger under odlings-säsongen medan andra bör stå ända till hösten, bland annat beroende

på arternas tolerans mot avslagning.

Tål grödan att slås av några gånger motverkas ogräs mer effektivt.

Mycket tyder emellertid på att en hel del kväve går förlorat vid avslagningar. En grüngödsling som däremot inte slås av förrän den skall nedbrukas är förvedad och bryts ned långsammare. Det minskar risken för urlakning under vintern, vilket förstås är en fördel.

Slå av grüngödslingsgrödan innan den hinner sätta frö om inte självsådd är önskvärt.

Gräv ned sent

Nedbrukning av ettåriga arter bör ske på hösten så sent som möjligt innan det blir tjäle i jorden. Då har

Bruka ned gröngödslingsgrödan sent på hösten eller tidigt på våren.

mikroorganismernas omsättning avtagit och därmed blir växtnäringsförlusterna mindre. Två- och fleråriga arter kan brukas ned på våren. Arbeta in grönmassan yttligt med fräs, grep eller spade.

Arter för olika ändamål

Till **fånggröda** passar **snabbväxande arter** som honungsort, havre, (höst) råg, höstvetete, fodervicker, luddvicker och perserklöver. Även blodklöver och alexandrinklöver är relativt snabbväxande.

Djupa och kraftiga rotsystem har sötväppling, blålusern, lupin och åkerböna.

Dålig återväxt efter avslagning har honungsort, blodklöver, åkerböna.

Flera avslagningar tål gräs, röd- och vitklöver, perserklöver, subklöver, lusern, havre, fodervicker.

Låga temperaturer tål exempelvis blodklöver, subklöver, blå och vit lupin, humlelusern, luddvicker och sötväppling.

Förslag på blandningar

(utsäde per 10 m²)

- westerwoldiskt rajgräs 10 g + perserklöver 12 g.
- blodklöver 10 g + honungsort 7 g.
- 1-årig gul lupin 70 g + fodervicker 50 g + åkerböna 30 g + havre 50 g + sommarblommor i blandning. Passar bra för att luckra en hård jord.
- Småförpackningar med frö till enskilda arter och färdiga blandningar finns i trädgårdsfackhandeln.

Källor: *Fakta trädgård.Fritid nr 2 och 48.* SLU Inst. för entomologi.

Försöksresultat för fritidsodlare nr 1. Försöks- och Utvecklingsenheten för Fritidsodling, SLU.

Ekologisk trädgårdsodling – från teori till praktik. Jordbruksverket.

Text: Eva Wirén

Bild: Han Veltman

- En samproduktion mellan Koloniträdgårdsförbundet och Riksförbundet Svensk Trädgård.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org